

TOMASZ PUDŁOCKI

Uniwersytet Jagielloński

Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle

„Kobieta na pograniczu kulturowym – między obyczajem, religią, narodowością a kulturą ziem polskich na tle porównawczym”.

Konferencja naukowa w Przemyśle (25-27 maja 2011 r.)

Komisja Historii Kobiet, funkcjonująca przy Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, zasłynęła nie tylko z szeregu publikacji z serii *Kobieta i...* (pod redakcją śp. prof. Anny Żarnowskiej i prof. Andrzeja Szwarca), ale i cyklem konferencji wyjazdowych poświęconych różnym formom funkcjonowania kobiet w szeroko pojętym społeczeństwie. Po konferencjach w Rzeszowie, Mądralinie, Kielcach, Szczecinie i Zielonej Górze w maju doszło do zorganizowania kolejnej z rzędu sesji naukowej, tym razem w Przemyśle. Jej organizatorami były: Komisja Historii Kobiet Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle oraz Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyśle.

Pomysł konferencji narodził się jeszcze w 2010 r. Jego inicjatorzy, dr Izabela Wodzińska i piszący te słowa, po uzyskaniu przychylności przewodniczącej Komisji Historii Kobiet PAN prof. dr hab. Jadwigi Hoff i sekretarza Komisji dr Katarzyny Sierakowskiej, rozpoczęli starania o realizację idei. Ostatecznie, przy olbrzymim wsparciu dr Krystyny Sierakowskiej z Warszawy, dr Ireny Kozimali z Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej oraz członków Zarządu TPN w Przemyśle, doszło do realizacji pomysłu pod ogólnie przyjętym tytułem *Kobieta na pograniczu kulturowym – między obyczajem, religią, narodowością a kulturą ziem polskich na tle porównawczym*. Dzięki wzorowej współpracy między instytucjami udało się przekonać środowisko skupione wokół Komisji Historii Kobiet, że Przemyśl jest w stanie poradzić sobie organizacyjnie z przedsięwzięciem. Tak też się stało i w ten sposób

udało się zorganizować jedną z największych i najważniejszych historycznych sesji naukowych w Przemyślu w ostatnich latach. Otrzymała się ona w dniach 25-27 maja 2011 r. w auli Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej.

Wśród głównych zagadnień dyskutowanych podczas przemyskich obrad była rola pogranicza (etnicznego, kulturowego, geograficznego) w samopostrzeganiu i samoidentyfikacji kobiet, a także w ich funkcjonowaniu w zamieszkiwanych środowiskach. Próbowano odpowiedzieć na pytanie, na ile pogranicze sprzyja powstawaniu specyficznych zachowań i wzorców myślenia – wyodrębnia je czy ewokuje postawy bardziej otwarte niż u mieszkańców i mieszkanki terenów o bardziej homogenicznym składzie etnicznym i obszarów nieperyferyjnych. O ile było to możliwe, starano się objąć geograficznie nie tylko wschodnie, ale i zachodnie tereny ziem polskich. Obszary te starano się też konfrontować z sytuacją innych krajów europejskich, głównie niemieckojęzycznych. Niestety, ze względu na zgłoszoną tematykę referatów, obrady zdominowały rozważania odnoszące się głównie do XIX i XX w.

Na konferencję złożyły się wystąpienia prelegentów prezentujących swoje badania w ramach następujących paneli:

1) Panel *Rola kobiet na pograniczu geograficznym* prowadziła prof. dr hab. Zofia Chyra-Rolicz. Zaprezentowali się w jego ramach: dr Dobrochna Kałwa (Uniwersytet Jagielloński): *Migracja – doświadczenie graniczne*; dr Iwona Kulesza-Woroniecka (Uniwersytet w Białymstoku): *Na styku kultur. Kobiety w osiemnastowiecznym Białymstoku*; dr hab. Małgorzata Dajnowicz (Uniwersytet w Białymstoku): *Kobiety w polskim życiu publicznym na obszarze pogranicza północno-wschodniego w pierwszej połowie XX wieku*; prof. dr hab. Barbara Kubis (Uniwersytet Opolski): *Funkcjonowanie żydowskich kobiet w polskim społeczeństwie okresu międzywojennego i ich rola w procesach asymilacyjnych*; prof. dr hab. Anna Landau-Czajka (Polska Akademia Nauk): *Kobiety na pograniczu polsko-żydowskim (żydowska prasa polskojęzyczna)*.

2) W ramach panelu *Pogranicze obyczajowe*, prowadzonego przez prof. dr hab. Zofię Chyrę-Rolicz, a po przerwie przez prof. dr hab. Małgorzatę Karpińską, zaprezentowali się: dr hab. Dariusz Dąbrowski (Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy): *Córki, żony, kochanki i matki. Kobiety w ruskiej średniowiecznej rodzinie książęcej*; mgr Anna Mioduszevska (Uniwersytet w Białymstoku): *Małżeństwo jako etap w życiu kobiety na Podlasiu w I połowie XIX wieku*; dr Dariusz K. Chojecki (Uniwersytet Szczeciński): *Rzecz o pewnej anomalii prokreacyjnej katoliczek-Polek(?) w ewangelicko-niemieckiej krainie Pomorza Zachodniego w dobie I wojny światowej. Kilka uwag demografii*; dr Barbara Klich-Kluczevska (Uniwersytet Jagielloński): *„Kobieta z przeszłością”. Doświadczenie rozwodu w relacjach kobiet i dyskursie publicznym w powojennej Polsce*; mgr Marta Kargól (Uniwersytet Jagielloński): *Ubiór kobiety na ziemiach polskich w II połowie XIX wieku jako sposób komunikowania odrębności oraz manifestowania przynależności, postaw i poglądów*; dr hab. Marta Sikorska-Kowalska (Uniwersytet Łódzki): *Ku socjalizmowi. Przełamywanie barier kulturowych na przykładzie biografii żydowskich socjalistek*; mgr Iwona Dadej (Freie Universität w Berlinie): *Między tradycją a nowoczesnością. Polskie, niemieckie i rosyjskie studentki na „pograniczu obyczajowym” w Zurychu 1870-1919*; dr Aneta

Bołdyrew (Uniwersytet Łódzki): *„Ludzkość coraz ściślej przez wpływ ekonomiczny i moralny związana jest ze sobą”*. Próba popularyzacji zachodnioeuropejskich wzorców kulturowych w piśmiennictwie naukowym i publicystyce Zofii Daszyńskiej-Golińskiej.

3) Panel *Wokół problematyki wyznaniowej*, prowadzony przez prof. dr hab. Małgorzatę Karpińską, tworzyli: mgr Maja Gąssowska-Heynemann: *Klasztory żeńskie w Rewalu*; prof. dr hab. Agata Mirek (Katolicki Uniwersytet Lubelski): *Ekumeniczne dzieło s. Stanisławy Andronowskiej*; mgr Łukasz Jasina (Instytut Sztuki PAN): *Lidia Ciołkoszowa – życie pomiędzy*.

4) Panel *Kobiety w relacjach narodowościowych* prowadził prof. dr hab. Andrzej Szwarec. W ramach panelu zaprezentowali się: dr Monika Piotrowska-Marchewa (Uniwersytet Wrocławski): *Granice zawodowego „poświęcenia” a realia pracy nauczycielek w Polsce międzywojennej*; prof. dr hab. Zofia Chyra-Rolicz (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach): *Kobiety animatorkami tradycji i wielokulturowości Ściany Wschodniej*; mgr Joanna Kordzikowska (Uniwersytet Rzeszowski): *Sytuacja zawodowa mieszkanek Rzeszowa pod koniec XIX wieku*; dr Izabela Wodzińska (Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle): *„Czy gimnazjum realne jest dla kobiet konieczne?” Przyczynek do historii Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego w Rzeszowie w latach 1910-1914*; dr Joanna Dufurat (Uniwersytet Wrocławski): *Działalność sanacyjnych organizacji kobiecych na Kresach Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej (ze szczególnym uwzględnieniem Wołynia i Małopolski Wschodniej)*. *Założenia programowe, realizacja, specyfika*; dr Irena Kozimała (Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyśle): *Przeciwko stereotypom – sylwetka instruktorki harcerskiej na Kresach*; dr Tomasz Pudłocki (Uniwersytet Jagielloński, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle): *„Naród potrzebuje Twojego czynu!” Kobiety z prawicy polskiej miast prowincjonalnych południowo-wschodnich ziem II Rzeczypospolitej w dyskursie publicznym*.

Pomimo bardzo napiętego programu i licznych wystąpień konferencji towarzyszyły ożywione dyskusje – typowe dla spotkań członków i członkiń Komisji Historii Kobiet. W toku obrad okazało się, że temat pogranicza, mimo że szeroko przebadany nie tylko w literaturze polskiej, może wciąż stanowić olbrzymie wyzwanie badawcze i bynajmniej nie jest łatwo definiowalny. Stąd mnogość propozycji spojrzenia na „kobiety pogranicza” i wyróżniania ich w określonych sytuacjach. Szkoda jedynie, że dyskusja ograniczała się chronologicznie do wieków XIX i XX, gdyż ze względu na małą liczbę referentów reprezentujących wcześniejsze epoki trudno było wypracować wspólne zdanie co do dominujących tendencji dla kobiet pogranicza czasów średniowiecza i czasów nowożytnych.

Efekty pracy przemyskiej konferencji zostały złożone do druku w wydawnictwie „Neriton” – w 2013 r. powinny być one znane szerszemu odbiorcy.

